

זכויות אדם

— זאת שלום כהן —

רה: "ראית עתונאי בלתי-רלווי, תלה אותו על העץ הראשון."

★ ★ ★

כיצד אפשר להיפטר מעתונות לוח? מת? קיימות שתי דרכים. בארץ נוסו שתיהן: האחת במידה רחבה למדי, השנייה נמצאת מזה כמה שנים בתהליך של שיכלול מתמיד.

הדרך הראשונה פשוטה מאד: לשחד, לקנות השיטות הן גלויות או גלויות פחות, אולם אי-אפשר לטעות לגביהן. מעניקים ל-עתונאי הנחה במחירי הרכבת, מקציבים ל-אגודות קרקע וכספים להקמת מועדון גדוש-מתרות — אפילו הקלות במס-הכנסה נותנים לו במסגרת החוק.

למי דרושים כל אלה? מדוע ישלם עתונאי חצי מחיר עבור נסיעה ברכבת מתל-אביב לחיפה? האם מפני שהוא נוסע לרגל עבודתו? אם כן, בוודאי שמגיעה אותה הנחה גם לפועל מברשות, הנוסע מעיר לעיר כדי למכור את סחורתו ולפרנס משפחה.

יש גם וקונים עתונאים — או עתונים שלמים — שלא בכסף. שר פלוני, או ממונה אלמוני על שירות ממלכתי, מומין אליו לשיחה את כתבו המיוחד. תמורת גילוי סודות על יריב פוליטי, או אפילו על עניינים בטחוניים, הוא רוכש לעצמו ולמפלגתו חסינות מפני ביקורת. אם הוא משלם ביד מספיק גדיבה, ואף מומין את עורך העתון למסיבת-תה בביתו, הוא גם יכול לזכות למאמרי תשבחות לפי הזמנה. או, בהיותו במצוקה, יבטיח לעצמו כי אותו עתון לא יהסס מלפרסם את שקריו כתורה מסיני.

שודר זה, אם נצרך אליו גם את המחסום המפלגתי הסותם את פיהם של רוב עתוני הארץ מלומר את האמת כולה, הפך את העתונות הישראלית — ברובה המכריע — לאחת המכורות ביותר בעולם.

ובכל זאת מטילה העתונות מורא ורוגזה על בעלי השורה. כי ישנם יוצאים מן הכלל, וישנם שאפילו באמירת חלק מן האמת מפעילים את נשק החירות לקום ולדבר.

כנגד אלה לא הועילו כל הפיתויים. היה ברור כי דרוש טיפול דרסטי.

★ ★ ★

האיש שיצא לתת את הטיפול הוא החיים כהן. היועץ המשפטי לממשלת ישראל הניו בעל ותק במלאכת צימצום החירות יות. הוא אשר הכין את החוקים הטוטאלטריים, אשר מתמירים להגן על בטחון המדינה. בהשראתו הונחו על שולחן הכנסת סעיפים חדרי וזלוזול בזכויות הדמוקרטיות, העושות מן המדינה אל דורסני וכל-יכול, ומהאזרח ייצור הנסבל רק בחסד.

העולם הזה היה, לפי מיטב ידיעתי, העתון הראשון אשר התריע נגד מגמות אלה, והועיק את דעת הציבור נגד חתירתיו של היועץ המשפטי תחת זכויות-האדם האלמנטריות. עוד לפני חמש שנים שימש חיים כהן נושא לכתבת-שער, כאשר גסבתים חיבורה של הצעת "החוק לתיקון דיני עונשין" — עבירות נגד המדינה. כעבור חודשים אחדים אף נבחר כאיש השנה תשי"ג, כי גנישותיו בחופש הפרט הטביעו יותר מכל מאורע אחר את חותמן על השנה.

בעיני רבים, נראו ההתרעות מוגזמות. כי טרם נפקחו עיני האזרח לראות במלוא שפ-לותה את הצינויות הנוראה, שביחס המשטר לאזרח. החוק נתקבל, כשח"כים נאורים ובוט-חיים, כסיעת מפא"י בכנסת, מרימים את

הש.א., שוב לא יכלו להמשיך בהתעלמותם, נוכח הביקורת הציבורית.

אבל גניח הצידה את חשיפת מעשי הש-חיתות, שהרי תפקידו של עתון אינו מצ-טמצם בנאת-הנה מזה כמה שבועות גועשת מפא"י מן ההתרוצצות בקירבה: צעירים נגד זקנים, גושים מול אנשי-חצר, וכאשר הת-כנסו ראשי המפלגה בכפר הירוק, נעשה הכל בסודיות, כאילו באו להתביא נשק בסליק של ההגנה. כל משתתף התחייב שלא לגלות לאיש מן החוג שמץ ממה שנעשה בקודש-הקודשים. פלוגות הפועל אף שמרו

שבכנסת שום אצבע אינה מורמת או מורדת שלא לפי חישוב מפלגתי.

אולם אם במחזהו של פירנדרו מחפשות שש נפשות מחבר, הרי שתפקידים ציבוריים אינם מחפי-שים זמן רב מי שימלא אותם. וכמורה שהנציגים הנבחרים לא השכילו לדבר בלשון העם, מטעם העם, נפל מעצמו התפקיד על שכם

איש העונה חיים כהן
המדינה - זה אני המפקיד

שימשו נושא מרכזי לכתבה על איש השנה תשי"ג של העולם הזה, חיים כהן. באותה תקופה, נראו התראות העולם הזה מפני החוקים המוצעים על-ידי היועץ המשפטי כמוגזמות, אך מאז הסתבר כי היה בהחלט מקום להזעיק את דעת הקהל נגד החוקים, הפוגעים פגיעה חמורה בחופש האזרח.

העתונות. עד כי "חופש הדיבור" זהה כיום, למעשה, עם "חופש העתונות".

★ ★ ★

על מנת שהאזרח או נציגיו ידעו לבקר — או לשבח — חייבים הם קודם כל לדעת. כלומר: אינפורמציה. מקיפה, מהי-מנה, מהירה.

אין צורך לפשפש הרבה בעבר הישראלי הלא-רחוק, כדי למצוא דוגמות לתוצאות פעולותיה של עתונות בלתי-משוחזרת. די ל-הזכיר את השמות יחזקאל סהר, יעקב כהן וזאב שטיינברג כדי להיווכח בחינוכותו של חופש העתונות כנשק-מגן של האזרח הפ-שוט. בכל המקרים נמצא עתון לוחם, או כמה עתונים לוחמים, אשר העזו לקום ו-לזעוק כי עוול נעשה לאור השמש.

העתון הוא אשר חשף את העובדות, פיר-סם אותן ברבים ואילץ את הרשויות האז-רחיות להסיק את המסקנות. אותם מוסדות, אשר העלימו עין בקביעות מהשתיות ב-צמרת המשטרה או מפעילותו המבישה של

יום הרביעי שעבר היה יום חשוב מאד. כל כך חשוב, שלא השאיר אחריו שום סימן. היה זה יום העשור להכרזה ה-אוניברסלית של עצרת האומות המאוחדות על זכויות האדם. ישיבה מיוחדת של הכנסת הוקדשה לציון המאורע, ויושב-הראש הקריא בפתח דבריו איגרת חגיגית מטעם נשיא המדינה.

"ביום זה", הכריז הנשיא, "מחדשים עם ישראל וכל עמי תבל את הבטחתם לזכור ולא לשכוח את אשר עוללו לאדם, לכבודו, לחירותו ולזכויותיו הצוררים שקמו על דר-רגו זה... נמשיך ונתמיד את המדינה לחוקק חוקים המקיימים והמבטיחים זכויות האדם, כבודו וחירותיו".

שר המשפטים הרים באותה הזדמנות את תרומתו הנאורה: "המדינות החברות באומות המאוחדות התחייבו להשיג הבטחה של ה-הכרה הכללית בזכויות האדם ובחירויות יסוד, ושמירתן בכל אחר ואתר. הבנת זכר-יות וחירויות אלה חשובה עד מאד..."

בעצרת שנערכה בירושלים כמיוחד לכבוד אותו מאורע, הרחיבה שרת החוק את הדי-בור על אותם אידיאלים נשגבים, הכלולים במגילה הבינלאומית. בסיום דבריה הדגי-שה גולדה מאיר, כי כיבוד זכויות האדם מתחיל בבית וחיוב לבוא לידי ביטוי על-ידי כבוד חופש המחשבה.

בתוך המקלה הנשגבת נשמע צליל צור-מני אחד. היה זה כאשר התכנסו עתונאי ירושלים לשמוע את דבריו של היועץ ה-משפטי לממשלת ישראל, לכבוד יום זכויות האדם. העתונאים חיכו לחיים כהן הציר-שעה. ומשלא בא, החליטו להפגין את זכויות ה-אדם והסתלקו.

יתכן שדווקא הידיעה האחרונה מהווה שיעור מאלף הרבה יותר מכל המלים הרמות שנאמרו כי קשר לאותו מאורע חגיגי. כי התנהגות היועץ המשפטי ביטאה בכנות תתי-הכרתית את אשר אי-אפשר להשמיט מעל כמת הכנסת וככינוסים ציבוריים.

★ ★ ★

כבר התרגלנו מומן לפראות נוצצות. מלים יפות חולו לעשות רושם. המ-צאנו אפילו את "הצינונות" במרכאות, כדי לתאר את הנאומים המפוצצים, שופעי-המלי-צות ונעדרי-הכנות. אנחנו חולה פשוט לק-לוט את המלים המצלצלות. אבל דומני ש-כדאי בכל זאת לבחון ביתר תשומת-לב את הנאומים שהושמעו לכבוד יום זכויות ה-אדם, גם אם נוספת מהם ההתחסדות.

שתי מלים חוזרות ונשנות בכל נאום ונאום: "חופש הדיבור". כי במשטר דמו-קרטי, אין זכות יסודית יותר מאשר זכות של האזרח לקום ולומר את דברו. יש וז-כות זו מנוצלת מעשית רק פעם לכמה שנים, כאשר האזרח מטיל את פתקו לקלפי. אולם זכות זו קיימת, וידיעה זאת הינה אחד מנסייה היקרים ביותר של הדמוקרטיה.

באתונה העתיקה היה האזרח קם בקהל רעי-האזרחים, משמיע את אשר עם לבו, ומאז ועד היום עומד חופש הדיבור — ה-חופש למתוח ביקורת על נציגי השלטון, לחוות דעה גלויה על נושא משרה ציבורית — כאמת-מידה לכל החירויות האחרות של אזרחי מדינה כלשהי. חופש זה יכול לשמש שוט המרתיע את בעל השררה מלסטות, או מושכות המנחות את עגלת החיים הצי-בוריים בדרך הרצויה.

התפקיד עבר במשך הדורות אל שכמי הנציגים הנבחרים של העם. הם אשר נטלו על עצמם לקום ולומר את אשר על לב האזרח. לכאורה, כזה המצב בישראל. אלא